

Drugi članki ali sestavki / 1.25

dr. Katalin Munda Hirnök, Mojca Račič Simončič

ODKRIVANJE ŠTAJERSKIH SLOVENCEV

RAJŽA VZDOLŽ ŠTAJERSKO-SLOVENSKO MEJE — OB NASELITVENIH OBMOČJIH SLOVENCEV NA ŠTAJERSKEM IN POSVET ETNOLOŠKA DEDIŠČINA IN KULTURNA PODOBA ŠTAJERSKIH SLOVENCEV
23. IN 24. SEPTEMBER 2004

Četrta rajža v okviru posvetov o etnološki dediščini Slovencev zunaj meja R Slovenije nas je vodila iz Ljubljane preko Dravograda v Avstrijo, kjer smo po nekaj kilometrih vožnje prečkali mejo med avstrijskima deželama Koroško in Štajersko. Pri akumulacijskem jezeru v bližini kraja Sobota/Soboth, kjer je lepo urejen rekreacijski park, nas je pričakala organizatorica rajže in soorganizatorica posveta Sussane Weitlaner, podpredsednica Kulturnega društva člen 7 za avstrijsko Koroško. Tam so se nam pridružili tudi kolegi iz avstrijske Koroške, lankoletni organizatorji in gostitelji podobne akcije. Letošnjo rajžo in posvet je spremljalo tudi več slovenskih in avstrijskih novinarjev, saj so bili ta predel in ljudje, ki tam živijo, podobno kot za nas tudi za njih precej neznani. Žal nam je bilo le, da strokovna radovednost ni privabila večjega števila članov Slovenskega etnološkega društva, saj je bilo v avtobusu še precej praznih sedežev.

Ob omenjenem jezeru, ki leži v zavarovanem naravnem območju, nas je Sussane seznanila z delovanjem Društva člen 7 za avstrijsko Štajersko, ki je bilo ustanovljeno leta 1988, in ki danes šteje približno 170 članov. Cilj društva je uresničiti pravice slovenske manjšine na avstrijskem Štajerskem, ki jih je Avstrija priznala po znamenitem členu 7, vendar jih ne izvaja. Društvo ima svoj sedež v Potrni/Laafeldu, v eni od štirih vasi v Radgonskem kotu, kjer se je ohranilo največ slovenskega prebivalstva. Hišo so poimenovali po Avgustu Pavlu, ki ga bralcem Glasnika SED ni treba posebej predstavljati. V Potrni/Laafeldu pa so živeli Pavlovi starši, ki so se tja pred prvo svetovno vojno preselili iz Cankove. Kljub mrzlemu jesenskemu vetru smo z zanimanjem prisluhnili Sussaninemu predavanju o položaju slovenske manjšine oziroma o dolgoletni asimilaciji slovenskega prebivalstva na avstrijskem Štajerskem in o ponovnem zavedanju svojih korenin in maternega jezika v zadnjem obdobju. K temu je največ pripomogla dejavnost društva, ki v Pavlovi hiši poleg razstav prireja še številne druge dogodke. S svojo odprtostjo in multikulturalnostjo so uspeli pridobiti sprva nezaupljive domačine, z mednarodnim sodelovanjem pa v Potrno/Laafeld prihajajo tudi številni tuji umetniki.

Na poti do Potrne/Laafeld smo se najprej ustavili v Arnežu/Arnsfeld. Na ljudski šoli nam je učitelj Ernst Körbler s svojimi učenci prikazal, kako poteka učenje slovenskega jezika. Po podatkih učitelja letos obiskuje pouk slovenščine, ki je obvezni izbirni predmet, 74 učenk in učencev, kar je največ doslej. Učenci izvirajo iz slovenskih, mešanih ali nemških

družin. V omenjenem primeru ne gre za pouk slovenskega jezika za slovensko manjšino (kar poznamo v drugih zamejskih prostorih), temveč za učenja jezika soseda. Zaradi bližine Slovenije in z vključitvijo Slovenije v EU se ta oblika učenja jezika vedno bolj uveljavlja.

Opoldansko lakoto smo potešili v prijazni družinski gostilni s pestro ponudbo divjačinskih posebnosti in z bogato založeno vinoteko, kar pa ne preseneča, saj nas je pot iz Arneža/Arnsfeld vodila mimo številnih vinogradov, zato Avstrijci to področje imenujejo kar štajerska Toskana. Kljub vabljivim napisom, ki so skoraj pri vsaki hiši ponujali kostanj in mošt, je naš avtobus odvijugal do Cmureka/Mureck, kjer smo si ogledali še delujoč mlin na Muri, ki je podobno kot mlina v Veržeju in Ižakovcih v Prekmurju, prilagojen turističnim ogledom. Tik pred večernim mrakom smo prispeli do avstrijske Radgone/Bad Radkersburg. Zelo zanimiv in poučen je bil ogled tega mesteca z burno zgodovinsko preteklostjo pod vodstvom arhitekta Roberta Muscherlina, sodelavca Kulturnega društva člen 7 za avstrijsko Štajersko, ki nas je popeljal Po sledih protestantov, Judov, Romov in Slovencev v Radgoni in v okolici. S tem naslovom je izšla tudi knjiga, in sicer najprej v nemškem, nato pa izpod peresa zgodovinarja Heima Halbrainerja še v slovenskem jeziku; h knjigi sodi tudi zloženka Drugačna Radgona.

Dan smo zaključili s prijetnim družabnim srečanjem v Potrni/Laafeld, v Pavlovi hiši, kjer je prvič javno nastopil Mešani pevski zbor Pavlove hiše pod vodstvom Bruna Petrischka, ki se na vaje vozi z Dunaja. V slovenskem in nemškem jeziku pa je svoja literarna dela in spomine predstavila pesnica in ljubiteljska raziskovalka lokalne ljudske tradicije Josefa Prelog iz Žetincev/Sicheldorf. Naslednji dan smo na posvetu spoznali, da je gospa Josefa tudi neprecenljiva informatorka za nekatere raziskovalce, ki so predstavili svoje referate.

Posvetovanje, ki je imelo politološko-sociološki, etnološki in jezikovno-kulturni sklop, je potekalo v prijetnem zavetju Pavlove hiše. Dr. Boris Jesih z Inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani je v svojem referatu govoril o različnih definicijah manjšine, opozoril je tudi na (ne)odnos države matičnega naroda in večinskega naroda do Slovencev na Štajerskem. Poudaril je, da je za manjšine izredno pomembno, da se poleg ohranjanja elementov, ki jih površno lahko uvrstimo v obseg pojmov, kot sta zgodovinski spomin in narodna kulturna

dediščina, enakovredno zavejo pomena prilagajanja razvoju, ki vključuje tudi lastno aktivnost pri razvijanju sodobnih oblik kulturnega delovanja. Če tega ni, so narodne manjšine kmalu potisnjene na raven folklorizacije. Referat Sussane Weitlaner, podpredsednice leta 1988 ustanovljenega Kulturnega društva člen 7 za avstrijsko Štajersko, je potrdil, da želijo v Pavlovi hiši s prirejanjem sodobnih vsebin (kulturni programi, občasne predvsem umetniške razstave, stalna razstava o Slovencih na avstrijskem Štajerskem, Nemcih na Apaškem polju in Romih v okolici Cankove), ki so usmerjene v večkulturnost in so namenjene tudi pripadnikom večinskega naroda, prispevati k razvoju kulturnega delovanja.¹

Mag. Engelbert Logar in mag. Eva-Maria Hois sta prikazala včasih celo nezavedno ohranjanje slovenske identitete na podlagi ljudskih običajev in predvsem glasbenega izročila, ki sta jih zbrala ob štajersko-slovenski meji. Norma Bale je v svojem referatu govorila o devetletnih izkušnjah s poučevanjem slovenskega jezika v Radgonskem kotu. Po začetnem nezaupanju in slabem odzivu se je v zadnjih letih zelo povečalo zanimanje za učenje slovenskega jezika tako med mladimi kot odraslimi. Lani je bilo na graški slavistiki vpisanih 45 študentov, kar je največ doslej. Norma Bale je poudarila, da v naslednjih letih pričakuje uvedbo slovenščine kot tujega jezika v urnik šol v avstrijski Radgoni, in da bo ovrednoten z ocenami. V nadaljevanju posveta je prebrala referat prof. Mirka Križmana (naslov referata: Smisel za literarno ustvarjalno in poustvarjalno delo pri Slovencih v Radgonskem kotu), ki se posvetovanja ni mogel udeležiti. Prof. Zinka Zorko, ki proučuje narečje na obeh straneh meje, je z video-zapisi treh govorov ilustrirala jezikovno podobo štajerskih Slovencev. Opozorila je na razlike med avtohtonimi govorcji, ki ponavadi govorijo v narečju, in mladimi, ki se v šolah učijo knjižno slovenščino.

Posvetovanje je bilo glede na vsebino in ozračje drugačno od dosedanjih. Pokazalo se je, da ima vsak t. i. »zamejski« prostori svoje posebnosti, kar je pri štajerskih Slovencih še posebej poudarjeno. Posvetovanje se je v primerjavi s prejšnjimi razlikovalo tudi po tem, da njegov poudarek ni bil na pomenu in vlogi muzejskih zbirk (kako jih ohraniti, varovati, kako pomagati ljudem na terenu itd.), temveč na etnološkem delu (predvsem glasbenem izročilu), jeziku in kulturi, kajti štajerski Slovenci nimajo materialne kulturne dediščine.

S posvetom v Pavlovi hiši smo želeli na eni strani zaokrožiti in strniti nova spoznanja o etnološki dediščini, kulturnem delovanju in jezikovnem položaju štajerskih Slovencev ter s tem delno zapolniti vrzel na področju raziskovanja t. i. Radgonskega kota, na drugi strani pa »opozoriti različne javnosti na dragocene podobe tradicij, v katerih se skriva izjemni razvojni potencial pri oblikovanju prihodnosti novih evropskih regij, kjer ni več meja med tistimi, ki so »znotraj«, in tistimi, ki so »zunaj«, kot je poudaril predsednik Slovenskega etnološkega društva v svojem pozdravnem nagovoru.

Datum prejema prispevka v uredništvo: 22. 10. 2004

¹ To usmeritev potrjuje tudi publicistična dejavnost Kulturnega društva člen 7 za avstrijsko Štajersko.

Sussane Weitlaner in Katalin Munda Hirnök. Brez njiju ne bi bilo rajše in posveta. Foto: Mojca Račič Simončič, 2004.

Etnomuzikologa Eva-Maria Hois in Engelbert Logar med predstavitvijo referata. Foto: Mojca Račič Simončič, 2004.

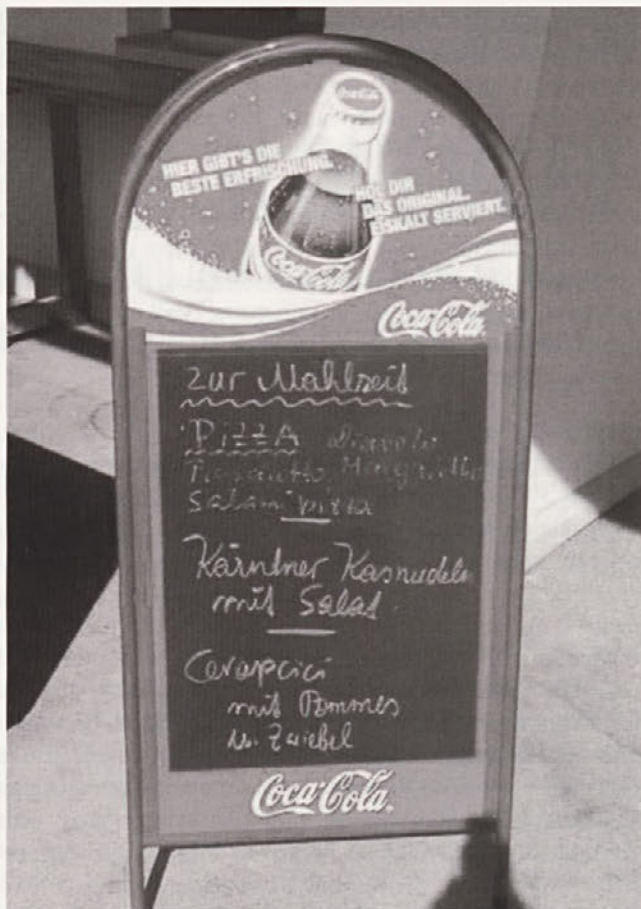
Gospa Josefa Prelog med obujanjem spominov na otroštvo. Foto: Mojca Račič Simončič, 2004.

Pevski zbor pod vodstvom Bruna Petrischka. Foto: Mojca Račič Simončič, 2004.

Udeleženci rajže in posveta na plavajočem mlinu v Cmureku. Foto: Mojca Račič Simončič, 2004.

Do kod segata ZDA in Balkan, ali prehranska globalizacija na tromeji Koroška–Slovenija–Štajerska. Ponudba restavracije ob akumulacijskem jezeru Soboth/Sobota, priljubljenem rekreacijskem centru v zaščitenem območju južnih Koralp na avstrijskem Koroškem. Foto: Mojca Račič Simončič, 2004.

